

Sûrelerin Faziletlerine Dair Rivayetlerin Sûrelerin İçeriği İle İlişkisi* **

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 09 Şubat 2024 Kabul Tarihi: 10 Mart 2025

✉ **Mustafa Mehmetođlu**

Dr. / PhD.

Diyanet İşleri Başkanlığı / Presidency of Religious Affairs

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı / Expert of the High Board of Religious Affairs

<https://ror.org/007x4cq57>

<https://orcid.org/0009-0004-2255-2938>

mustafa.mehmetoglu@diyanet.gov.tr

Öz

Kur'ân-ı Kerîm sûre ve âyetlerinin faziletine dair pek çok rivayet bulunmaktadır. Bunların büyük bir kısmını mevzû ve zayıf rivayetler oluştursa da konu ile alakalı sahih ve hasen rivayetler de azımsanmayacak seviyededir. Bu çalışmada Kur'ân sûrelerinin faziletine dair sahih ve hasen hadis rivayetleri esas alınarak bu rivayetlerin söz konusu sûreler ile arasındaki bağ tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda fezâilü'l-Kur'ân ilmi ile tefsir ilminin ilişkisi farklı bir açıdan ele alınmış olacaktır. Hz. Peygamber'den herhangi bir sûrenin fazileti ile ilgili nakledilen ve mevzû olmayan rivayetler incelenerek sûrenin faziletinde yer alan bilgilerin sûrenin içeriği ile bağı ortaya konulmuş ve bu sûrelerin hangi sebepten ötürü öne çıkarıldığı tespit edilmiştir. Neticede hakkında faziletine dair rivayet bulunan sûrelerin bu faziletlerinin sûrelerin içerik, konu ve maksatları ile bağlantısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da söz konusu rivayetlerin anlam kazanması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Fezâilü'l-Kur'ân, Fazilet, Sûre, Muhteva, Rivayet.

* Bu makale CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

** "Bu makale, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Abdulhamit Birişık danışmanlığında hazırlanan *Fezâilü'l-Kur'ân'ın Tefsir İlmî Açısından Değeri* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

The Relationship of Narratives about the Virtues of Surahs with the Content of the Surahs* **

Research Article

Received: 09 February 2024 Accepted: 10 March 2025

Abstract

There are many narrations about the virtues of the Holy Qur'an. Although most of these narrations are fabricated (mawdu') or weak (da'if), there is also a significant number of authentic (sahih) and good (hasan) narrations on the subject. In this study, based on the authentic and good hadith narrations regarding the virtues of the Qur'an verses, the connection between these narrations and the verses in question has been tried to be determined. In this context, the relationship between the science of Fada'il al-Qur'an and the science of tafsir will be examined from a different perspective. By examining the non-fabricated narrations from Prophet Muhammad about the virtues of specific verses, the connection between the information in these narrations and the content of the verses has been explored, revealing why these verses are particularly highlighted. As a result, it has been determined that the virtues of the verses for which narrations exist are closely related to their content, subject, and purpose. This is essential for the narrations in question to acquire significance and relevance.

Keywords: Tafsir, Fada'il al-Qur'an, Virtue, Surah, Content, Narration.

* This article is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

** This article is derived from the author's doctoral dissertation titled *The Value of Fada'il al-Qur'an in Terms of the Science of Tafsir*, prepared at Marmara University, Institute of Social Sciences, prepared under the supervision of Prof. Dr. Abdulhamit Birşik.

Summary

Narrations concerning the science of Fada'il al-Qur'an, which explores the virtues of the Holy Qur'an, are found in works on Hadith, Tafsir, Kira'ah, 'Ulum al-Qur'an, as well as in dedicated Fada'il al-Qur'an compilations. An examination of the narrations on Fada'il al-Qur'an reveals a mix of authentic (sahih), good (hasan), weak (da'if), and fabricated (mawdu') reports. One of the fundamental topics of the science is Fada'il al-Qur'an, which encompasses various subjects, including the virtues of the Qur'anic surahs. The area with the highest number of fabricated narrations on the subject is the issue of the virtues of the surahs. Fabricated hadith narrations about the virtues of nearly every surah can be found. However, there are also authentic narrations regarding the virtues of the surahs. In this study, based on authentic hadith narrations regarding the virtues of the Qur'anic surahs, we seek to determine the connection between these narrations and the surahs in question. In this context, authentic narrations regarding the virtues of Surahs al-Fatihah, al-Baqarah, Ali 'Imran, al-Kahf, Ya-Sin, al-Fath, al-Mulk, al-Zilzal, al-Takathur, al-Kafirun, al-Nasr, al-Ikhlâs, al-Falaq, and al-Nas are examined. An attempt is made to determine whether the virtues of these surahs are related to their contents. In this way, the relationship between the science of Fada'il al-Qur'an and the science of Tafsir is examined from a different perspective.

In evaluating the narrations regarding the virtues of the surahs, the views of Islamic scholars such as al-Ghazali, al-Razi, al-Baydawi, al-Nasafi, al-Tibi, al-Biqā'i, al-Shirbini, and Elmalılı Hamdi have been drawn upon. An attempt has been made to uncover the relationship between content and virtue based on their various assessments of the virtues of different surahs. The fact that these scholars established a connection between the narrations about the virtues of the surahs and their content reinforces the thesis of our research.

The superiority of Surah al-Fatihah as the greatest surah of the Qur'an is due to the subjects it encompasses. Similarly, the fact that Satan stays away from a house where Surah al-Baqarah is recited and does not enter it is linked to the verses within the surah that address Satan.

Surah Ali 'Imran, along with Surah al-Baqarah, is referred to as Zahrawayn (the two radiant ones). It has been stated that these two surahs will come to those who recite them on the Day of Judgment as two clouds, two flocks of birds, or two canopies, providing them with shade. This signifies that these surahs illuminate the path of believers in this world, and if their teachings are followed, they will be a source of benefit in the afterlife.

The narrations stating that whoever recites Surah al-Kahf will be protected

from the Antichrist are linked to the lessons derived from the story of the Companions of the Cave (the Seven Sleepers) in this surah. The surah emphasises monotheism, forbids polytheism, and highlights the greatness of Allah, the afterlife, and the reality of trials. These themes lead to faith and righteous deeds. By internalising these truths, a person who recites Surah al-Kahf will safeguard themselves against all those who seek to pull them away from faith into the depths of disbelief and polytheism. In this regard, they will take inspiration from the steadfastness of the Seven Sleepers and, as a result, will be protected from the tribulations of the Antichrist.

The reason Surah Ya-Sin is regarded as the heart of the Holy Qur'an is that it powerfully addresses fundamental themes such as the existence and oneness of Allah the Almighty, prophethood, and life after death. Regarding Surah al-Mulk, Prophet Muhammad said, "I want every person from my Ummah to carry this Surah in their heart." He also stated that Surah al-Mulk will intercede for anyone who recites it. The Prophet's wish for people to memorise this surah cannot be separated from its content, which highlights the greatness, oneness, power, and sovereignty of Allah the Almighty, as well as the purpose of life and the reality of the afterlife.

It has been reported that Surah al-Zilzal is equivalent to one-fourth of the Qur'an. The Holy Qur'an explains four main subjects: tawhid (the oneness of Allah), prophethood, divine laws, and the conditions of the hereafter. Surah al-Zilzal focuses on the afterlife, one of these core themes, making this its defining subject. Thus, its virtue stems from its content. Similarly, it has been reported that Surah al-Kafirun protects a person from polytheism. When examined in light of its content, this connection becomes clear, as the surah strongly emphasises exclusive devotion to Allah and the rejection of all forms of worship besides Him.

Surah al-Ikhlâs is regarded as equivalent to one-third of the Qur'an. The Qur'an is generally divided into three main themes: tawhid (monotheism and the attributes of Allah), divine commands and prohibitions, and historical narratives and moral lessons. Surah al-Ikhlâs is considered one-third of the Qur'an because it is entirely dedicated to tawhid and the attributes of Allah. Similarly, Surah al-Falaq and Surah al-Nas are recognised as protective surahs due to their content.

In conclusion, it has been determined that the virtues of the surahs, as mentioned in various narrations, are closely related to their content, themes, and objectives. This connection is significant, as it gives deeper meaning to the narrations in question.

Giriş

Kur'an okumak, ilk dönemden itibaren Müslümanların önemseydiği konulardan biri olmuştur. Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'i anlamak, onun çizdiği ahlâkî donanıma sahip olmak ve onun beyanlarına uygun bir şekilde hareket etmek için Kur'an-ı Kerim'i okumaya ve onunla ünsiyet kurmaya özen göstermişlerdir. Kur'an'ın okunması baştan sona hatmedilmesi şeklinde icra edildiği gibi çoğu zaman okuma noktasında bazı sûre ve âyetlerin çeşitli münasebetlerle öne çıkarıldığı da görülebilmektedir. Aynı şekilde bazı âyetlerin günün belirli vakitlerinde ya da belirli sayıda tekrarlanarak okunması da söz konusu olmuştur. Bu uygulamaların bir kısmı çeşitli hadislerle dayandırılmaktadır. Tefsir ilmi açısından konuya yaklaşıldığında ise Kur'an sûre ve âyetlerinin okunması, fezâilü'l-Kur'an başlığı altında ele alınmış, bu başlık altında konuyla ilgili rivayetler işlenmiştir. Fezâilü'l-Kur'an konusu, rivayetlere dayalı olduğu için hadis biliminin kriterlerinden bağımsız ele alınması mümkün değildir.

Hadis kaynakları tarandığında Kur'an-ı Kerim'i yahut onun bir sûre veya âyetini okumanın faziletine dair pek çok rivayet görülmekle birlikte bu konudaki mevzû rivayetlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Herhangi bir sûreyi okumanın faziletine dair çok sayıda mevzû rivayet bulunmakta neredeyse her sûre özelinde böyle bir rivayet tespit edilebilmektedir. Bu bağlamda fezâilü'l-Kur'an'a dair rivayetlerin değer taşıması için öncelikle onların hadis rivayeti olduğu kabul görmesi gerekmektedir. Aksi hâlde Hz. Peygamber'e (s.a.s.) dayanmayan yahut ondan aktarılmış olması mümkün olmayan birtakım sözler, sanki onun sözüymüş gibi aktarılmış olabilecektir. Bu da dinî açıdan kıymeti olmayan sözlerin dinî anlamda değer görmesi yanlıgısını doğuracak hatta bu tür sözlerin yaygınlık kazanmasına sebep olacaktır. Öte yandan böyle bir ön kabul, bu konuda varit olan sahih rivayetler etrafında şüpheler oluşmasına ve bunlara da kuşkuyla yaklaşılmasına nihayetinde sahih rivayetlerin reddine götürebilecektir.

Kur'an-ı Kerim'in nazil olduğu dönemden bugüne fezâilü'l-Kur'an'a dair rivayetlerin hadis külliyatı başta olmak üzere tefsir, ulûmü'l-Kur'an, kıraat ve bu konuya has müstakil eserlerde işlendiği görülmektedir. Bu bağlamda çok sayıda eserin kaleme alındığı ve bu eserlerin içeriğinde muhtelif konulara temas edildiği dikkat çekmektedir. Fezâilü'l-Kur'an literatürü oldukça geniş bir hacme sahiptir. Özellikle ilk dönemde kaleme alınan eserler, konuyla ilgili hadis rivayetlerinin aktarımı şeklinde

bir hüviyete sahiptir. Dolayısıyla bu konu belirli bir konudaki hadis rivayetlerinin derlenmesi olarak da görülmüştür. Bu konudaki ilk dönem eserlerin hadisçilerin elinde zuhur etmesi, konunun hadis kitaplarında bölüm olarak yer alması ve Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm (ö. 224/838), İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849) ve Nesâî (ö. 303/915) gibi hadis âlimleri tarafından hadis metoduyla müstakil eserlerin oluşturulması, bu tezi destekler niteliktedir. Ancak sonraki dönemlerde söz konusu hadislerin şerh edilmesi ve tefsir kaynaklarında yer verilirken zaman zaman manalarının da değerlendirmelere tabi tutulması, rivayetler ile sûrelerin içeriklerinin irtibatının anlaşılmasına çalışıldığını göstermektedir. Tefsir usûlü ve ulûmül-Kur'ân kitaplarında ise daha çok Kur'ân-ı Kerîm'in faziletleri hakkında bilgilendirme ve konuyla ilgili mevzû rivayetlerin fazlalığına dikkat çekme söz konusu olmuştur. Ülkemizde fezâilü'l-Kur'ân ile ilgili yapılan akademik çalışmalar, genellikle hadis ilmi çerçevesinde ele alınmıştır. Geçmiş ve güncel eserlerde özel olarak Kur'ân sûrelerinin faziletleri ile bu sûrelerin içeriklerinin ilişkisi ele alınmadığından bu konudaki boşluğun kapatılması gerekli görülerek bu çalışma ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada fezâilü'l-Kur'ân ilminin bir konusu olarak sadece Kur'ân sûrelerinin faziletlerinin ifade edildiği sahih ve hasen rivayetler ele alınarak, bu rivayetlerde ifade edilen fazilet ile söz konusu sûrelerin içerikleri arasında ne gibi bir irtibat olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konu haricinde, yine fezâilü'l-Kur'ân ile irtibatlı olan rivayetlerin sıhhat incelemesi, tefâdülü'l-Kur'ân, fezâilü'l-Kur'ân literatürü ve bu ilmin diğer ilimlerle ilişkisi gibi konular ele alınmamıştır.

1. Bir Kur'an İlmî Olarak Fezâilü'l-Kur'ân

Fezâilü'l-Kur'ân, başlığı pek çok eserde yer almışsa da bu konuya değinen ilim adamlarının fezâilü'l-Kur'ân kavramını tanımlama ihtiyacı görmedikleri anlaşılmaktadır. Zira ilk dönem eserler başta olmak üzere günümüze gelene kadar -muasır çalışmalar dışarıda tutulursa- bu kavramın tanımlanmadığı görülmektedir. Kanaatimizce bunun iki sebebi söz konusu olabilir. Birincisi fezâilü'l-Kur'ân kavramının bir isnat terkibi olması ve bu isnatta tamlayan ve tamlanan her iki kavramın da ne manaya geldiğinin anlaşılır olmasıdır. İkinci muhtemel sebep ise klasik dönemde eserlerin genellikle birbirlerinin metodunu takip ederek yazılmasıdır. Bu itibarla fezâilü'l-Kur'ân eserlerinde ilgili literatürün kısaca verilmesi, ardından Kur'ân'ın tamamıyla ilgili, sonra da faziletlerine dair hakkında rivayet bulunan sûrelerle ilgili hadisleri zikretmek suretiyle fezâil konusunun ele alınmış olması ve konuyla ilgili mevzû rivayetlere dikkat çekilmesiyle yetinilmiştir.

Fezâilü'l-Kur'ân kavramının tanımlanmaması müstakil olarak kaleme alınan fezâilü'l-Kur'ân eserlerinde konu çeşitliliğinin bulunmasına zemin

oluşturmuştur. Şöyle ki kavram, tanımlanarak sınırlandırılmadığı için konuyu ele alan ilim adamlarının uygun gördüğü meseleler de eserlere dâhil edilmiş ve kendisini takip eden eserlere örneklik teşkil etmiştir. Bunun bir neticesi olarak da Kur'an tarihinden tilavet secdesinin ahkâmına, bazı kıraat kaide ve uygulamalarından Kur'an okuyan kişinin taşıması gereken edebe kadar pek çok konu ele alınmıştır.

Muasır ilim adamları ise kavramın tanımlanması gerektiği kanaatine sahip olarak fezâilü'l-Kur'ân tanımlamalarında bulunmuşlar ve birbirine yakın tanımlamalar geliştirmişlerdir. Bu tanımlamaların bir kısmını şu şekilde zikredebiliriz:

“Genel olarak Kur'ân-ı Kerîm'in öğrenilmesi ve öğretilmesi, özel olarak belirli âyetlerin ya da bir sûrenin fazileti, sevabı ve dünyevi ya da uhrevî karşılığı hakkında Hz. Peygamber'den (s.a.s.) aktarılan hadislerin başlığıdır.”¹

“Kur'ân-ı Kerîm'in üstünlüklerini, onun tamamını veya bazı sûre ya da âyetlerini öğrenip okuyan, öğreten, dinleyen, ezberleyenlerle hükümlerine göre amel edenlerin kazanacağı sevapları, bazı sûre yahut âyetlerinin şifalı oluşuna dair âyet ve hadislerde verilen bilgilerdir.”²

“Kur'ân'da yer alan sûrelerin ve bir kısım âyetlerin rivâyetlere özellikle de Hz. Peygamber'den (s.a.s.) nakledildiği ileri sürülen hadislere dayanarak ortaya konan faziletler, üstünlüklerdir.”³

2. Fezâilü'l-Kur'an İlmî ile Sûrelerin Fazilet İlişkisi

Fezâilü'l-Kur'an ile ilgili yazılan eserlerde, özellikle de tefsir kitaplarında Kur'an'ın faziletine yönelik uydurma sözler ön plana çıkmaktadır. Bu tür mevzû rivayetlerin varlığı, Kur'an'ın faziletine dair sahih, hasen ve zayıf rivayetlerin var olmadığı anlamına gelmemektedir. Her ne kadar bazı rivayetlerin sıhhat derecesi tartışmalı olsa da bu konuda Hz. Peygamber'den aktarılan pek çok makbul rivayet bulunmaktadır.

Fezâilü'l-Kur'ân rivayetlerinin mahiyetleri incelendiğinde bu ilmin geniş bir muhtevaya sahip olduğu görülmektedir. Kur'an tarihi, secde âyetleri, Kur'an âyetlerini okuyan kimsenin fazileti, Kur'an'ı öğrenme, onunla ünsiyet kurma ve bazı tilavet kaideleri, müstakil kaleme alınan fezâilü'l-Kur'ân eserlerinde yer alan konulardandır. Bunlarla birlikte fezâilü'l-Kur'ân ilminin muhtevası ve içeriği söz konusu edildiğinde ilk olarak Kur'an sûrelerinin faziletleri özelinde aktarılan rivayetler

¹ Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb en-Nesâî, *Fezâilü'l-Kur'ân*, thk. Fârûk Hammâde (Beyrut: Dâru İhyâi'l-Ulûm, 1992), 17. (Muhakkikin mukaddimesinde yer almaktadır.)

² Abdullah Aydemir, “Fezâilü'l-Kur'ân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/532.

³ Muhsin Demirci, *Tefsîr Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: M. Ü. İFAV, 2009), 67.

akla gelmektedir. Bu sebeple bu araştırmamızda sûrelerin faziletine dair hadis kaynaklarındaki sahih ve hasen rivayetler, tefsir ilmi açısından değerlendirmeye tabi tutulacak mevzû rivayetler dinî açıdan bilgi değeri taşımadığı için araştırmamızın kapsamına dâhil edilmeyecektir. Sahih ve hasen rivayetlerin tefsir ilmi açısından değerlendirmesi ise söz konusu rivayetlerde yer alan bilgilerin zikri geçen sûrelerin içeriği ile olan ilişkisinin tespiti ile ortaya konacaktır.

Kur'an sûrelerinin faziletine, şeref ve yüceliğine, bu sûreleri okumanın sevabına dair rivayetler detaylıca incelendiğinde görülecektir ki bu rivayetlerin hemen hepsinin sûrelerin içeriği ile dolaylı da olsa bir bağlantısı söz konusudur. Hatta çalışmamızın kapsamı dışında tuttuğumuz mevzû rivayetlerin bile büyük ölçüde sûrelerin içeriği ile yakından ilişkisi olduğu görülecektir. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

1. “Her kim Hûd Sûresini okursa ona Nûh, Hûd, Sâlih, Şuayb, Lût, İbrâhîm ve Mûsâ'yı (a.s.) tasdik edenlerin ve yalanlayanların sayısı adedince onar ecir verilir ve Allah'ın izniyle o, kıyamet gününde saâdlerden (cennetliklerden) olur.”⁴ Tefsir kaynaklarında yer alan bu rivayet, Übey b. Kâ'b'ın ismi zikredilerek aktarılan mevzû bir rivayettir.⁵

Hûd Sûresi incelendiğinde bu sûrede Nûh, Hûd, Sâlih, Şuayb, Lût, İbrâhîm ve Mûsâ peygamberlerin isminin geçtiği ve ibretlik kıssalarının kısaca da olsa yer aldığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla söz konusu rivayette diğer peygamberlerin değil de bu sûrede ismi geçen peygamberlerin isimlerinin zikredilmesinden Hûd Sûresinin muhtevasıyla irtibat kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

2. “Kim İbrâhîm Sûresini okursa, Allah ona putlara tapanların ve tapmayanların sayısınca onar sevap verir.”⁶ Bu hadisin mevzû olduğu belirtilmiştir.⁷

Bu rivayette de Hz. İbrâhîm'in, putlara tapan bir kavmi İslâm'a davet

⁴ Ebû'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali en-Nisâbü'rî el-Vâhidî, *el-Vasût fi tefsiri'l-Kur'ânî'l-mecîd* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994), 2/563; Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. 'Amr ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki gavâmidi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1407), 2/439.

⁵ Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed eş-Şâfi'î el-Hatîb eş-Şirbînî, *es-Sirâcü'l-münîr fi'l-i'âneti alâ marifeti ba'di me'ânî kelâmi Rabbînâ'l-hakîmi'l-habîr* (Kahire: Matbaatu Bûlâk, 1285), 2/87.

⁶ Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân*, nşr. Heyet (Cidde: y.y., 1436/2015), 15/351; Vâhidî, *el-Vasût*, 3/22; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/568; Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer eş-Şirâzî el-Beyzâvî, *Envâru't-tenzil ve esrâru't-te'vil*, nşr. Muhammed Abdurrahman el-Mar'aşlî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 1418), 3/205; Ebüssüüd Muhammed b. Muhammed b. Mustafâ el-'İmâdî, *İrşâdu'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-Kitâbi'l-kerîm*, nşr. Heyet (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, ts.), 5/62.

⁷ Şirbînî, *es-Sirâcü'l-münîr*; 2/192.

etme göreviyle irtibat kurulduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda verilen örnekler, sûrelerin faziletine dair rivayetlerin uydurma bile olsalar, mezkûr sûrelerin içerik ve mahiyeti ile bir ilişki kurularak ortaya çıktığını göstermektedir. Sûrelerin faziletine dair mevzû olmayan rivayetler ele alındığında fazilet ve içerik ilişkisini tespit etmek daha anlamlı ve değerli olacaktır.

3. Sûrelerin Fazileti İle İlgili Sahih ve Hasen Rivayetler

Kur'ân-ı Kerîm sûrelerinin faziletine yönelik sıhhati ve kaynağı yönünden farklı pek çok rivayet bulunmaktadır. Burada Kur'an sûrelerinin mushaftaki sıralamaları dikkate alınarak faziletine dair muteber yani sahih ve hasen rivayet bulunan sûreler ele alınıp bu rivayetlerin sûrelerin içerikleriyle olan ilişkisi tespit edilmeye çalışılacaktır.

3.1. Fâtiha Sûresi

Fâtiha Sûresi, Kur'an sûrelerinin en üstünü kabul edilmiş ve bu sûre hadis metinleri içerisinde Kur'an'ın en hayırlı, en büyük ve en faziletli sûresi anlamında hayr, efdal ve âzam kelimeleriyle ifade edilmiştir.⁸ Bütün bu ifadeler, Fâtiha Sûresinin diğer sûrelerden daha üstün olduğu anlamını içerir.⁹ Hicr Sûresinde, Hz. Peygamber'e Kur'ân-ı Kerîm'in ve tekrarlanan yedinin (es-seb'u'l-mesânî) verildiğini ifade eden âyet¹⁰ de genel olarak Fâtiha Sûresinin faziletine dair bir âyet kabul edilmiştir. Ayrıca sahih bir hadiste Tevrat, İncil, Zebûr ve Kur'an'da Fâtiha Sûresinin bir benzerinin bulunmadığı belirtilmiştir.¹¹

Fâtiha Sûresinin diğer sûrelerden ve önceki kitapların içeriklerinden üstün olması ile bu sûrenin muhtevası arasında bir ilişki olup olmadığı kanaatimizce önemlidir. Gazzâlî (ö. 505/1111), bu meseleye değinmiş, Fâtiha Sûresinin farklı açılardan pek çok faziletinin bulunduğu temas etmiş ve bu sûrenin, muhtevasıyla fazileti arasındaki ilişkiye dikkat

⁸ Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmi'u'l-musnedu's-sahihu'l-muhtasar*; nşr. Muhammed Fuâd Abdalbâkî (Riyad: Dârû's-Selâm, 1419), "Tefsîr", 1; Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned*, nşr. Heyet (b.y.: Cem'iyyetü'l-Meknez, 1431/2010), 6/2023; Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sahih*, nşr. Şu'ayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1408/1988), 1/332. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde en hayırlı anlamında yer alan hayr kelimesinin bulunduğu rivayet zayıftır. En kuvvetli rivayet ise âzam kelimesinin yer aldığı Buhârî rivayetidir.

⁹ Bu makalede sûre yahut âyetlerin birbirinden üstün olup olmadığı anlamına gelen tefâdü'l meselesi ele alınmayacaktır.

¹⁰ el-Hicr 15/87.

¹¹ Buhârî, "Tefsîr", 1; Ebû 'Îsâ Muhammed b. 'Îsâ et-Tirmizî, *el-Câmi'u'l-kebir*; nşr. Şu'ayb el-Arnaût - 'Abdullâtîf Harezullâh (Beyrut: er-Risâletü'l-Âlemiyye, 2009), "Fezâilü'l-Kur'ân", 1.

çekmiştir.¹² Kur’ân-ı Kerîm’de on tane ana konu olduğunu belirten Gazzâlî, bu konulardan sekizinin Fâtiha Sûresinde yer aldığını söylemiştir. Ona göre Fâtiha Sûresi, Allah’ın zât ve sıfatları, fiilleri, âhîret, (her iki yönüyle) sırat-ı müstakim,¹³ cennet nimetleri ve cehennem azabı şeklinde sekiz ana konuyu içinde barındırır.¹⁴ Gazzâlî, Fâtiha Sûresinin, bu yönüyle yani Kur’an’ın birçok temel konusunu içinde barındırmasıyla faziletine temas etmiştir.

Gazzâlî’nin, bu sûrenin muhtevasıyla fazileti arasında bir irtibat kurduğu görülmektedir. Çünkü o, Fâtiha Sûresinin faziletini, sûrenin mücez olmasıyla ve içerdiği hususların ehemmiyeti açısından daha uzun sûrelerde bile yer almayan konuları bütünlük içerisinde ihtiva etmesiyle izah etmiştir. Bu bakımdan Gazzâlî’nin, sûrenin fazileti ile içeriği arasındaki ilişkiye değindiği dikkat çekmektedir.

Fâtiha Sûresinde işlenen konular dikkate alındığında Kur’an’ın temel konularıyla büyük oranda örtüştüğü görülür. Çünkü Fâtiha Sûresinde Kur’an’ın en önemli maksatları, az bir sözle ifade edilmiş ve tevhit, nübüvvet, âhîret ve ibadet gibi temel konular işlenmiştir.¹⁵

3.2. Bakara Sûresi

Bakara Sûresini okumanın faziletine dair rivayetlerde de şeytana vurgu yapılmakta ve şeytanın bu sûreye karşı rahatsızlığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda “Evlerinizi kabirlere çevirmeyin. Şeytan içinde Bakara Sûresi okunan evden kaçır”¹⁶ buyrulmuştur. Başka bir rivayette de Bakara sûresi okunan eve şeytanın girmeyeceği zikredilmiştir.¹⁷

Bakara Sûresi ile şeytan ya da şeytanın Bakara Sûresinden rahatsızlığı arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığının incelenmesi kanaatimizce önemlidir. Bu konuda, mezkûr rivayette Bakara Sûresi zikredilerek Kur’an okumanın önemine işaret edildiği ya da bu sûrenin bereket olması hasebiyle okunması gerektiği şeklinde farklı yorumlar yapılabilir. Ancak bizim kanaatimize göre şeytanın bu sûreden özel olarak rahatsızlık duymasını

¹² Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *Cevâhiru'l-Kur'an*, nşr. Muhammed Reşid Rızâ (Beyrut: Dâru İhyâi'l-'Ulûm, 1406/1986), 90.

¹³ Gazzâlî, sırat-ı müstakîmin tezkiye/arınma ve tahliye/bezenme olmak üzere iki tarafının bulunduğunu söyler. Buna göre sırat-ı müstakîm üzere olmak hem kötülüklerden arınmayı hem de güzelliklerle bezenmeyi gerektirir.

¹⁴ Gazzâlî, *Cevâhiru'l-Kur'an*, 70.

¹⁵ Hamza Muhammed Kâsım, *Menâru'l-kârî şerhu sahîhi'l-Buhârî*, nşr. Beşîr Muhammed Uyûn (Dimeşk: Dâru'l-Beyân- Tâif: Mektebetü'l-Müeyyed, 1410/1990), 5/19.

¹⁶ Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî, *el-Müsnedu's-sahîhu'l-muhtasar bi nakli'l-'adl 'ani'l-'adl ilâ Resûlillâh*, nşr. Heyet (Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2014), “Salâtü'l-müsâfirîn”, 212.

¹⁷ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'an”, 2.

gerektirecek başka bir durum daha söz konusu olmalıdır. Bakara Sûresinde şeytanın Âdem'e (a.s.) secde etmediği, kibirlenerek kâfirlerden olduğu,¹⁸ Hz. Âdem ile eşinin ayaklarını kaydırarak buldukları konumdan aşağı inmelerine sebep olduğu,¹⁹ şeytanın adımlarına uyulmaması gerektiği, onun apaçık bir düşman olduğu,²⁰ sadaka konusunda şeytanın insanları fakirlikle korkutması ve çirkinliği emretmesi gibi hususlar yer almaktadır.²¹ Sûredeki ilgili âyetler ve konuya dair rivayetler birlikte değerlendirildiğinde rivayette dikkat çekilen şeytanın Bakara Sûresinden rahatsızlığı, sûrenin okunduğu evden kaçması ve bu sûrenin okunduğu eve girmemesiyle Bakara Sûresinin muhtevası arasında ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Bakara Sûresinin fazileti ile ilgili bir diğer hadis rivayeti de şu şekildedir:

“İçerisinde Bakara kıssasının anlatıldığı sûre, Kur'an'ın otağıdır. Onu öğrenin. Çünkü onu öğrenmek bereket, onu terk etmek ise pişmanlıktır. Batıl ehli ona güç yetiremez.” Batıl ehlinin kim olduğu sorulduğunda ise sihribazlardır cevabı verilmiştir.²²

Fezâile dair rivayetleri kullanmada hassas bir âlim olan Hatîb eş-Şîrbînî (ö. 977/1570), Bakara Sûresi ile ilgili bu rivayeti tefsirine almış ve rivayetin nasıl anlaşılması gerektiği noktasında açıklamalarda bulunmuştur. Batıl ehlinin keskin zekâlarına rağmen bu sûreyi öğrenmeye, onun manalarını bellemeye ve onun içindeki hükümlerle amel etmeye muvaffak olamayacaklarını bildirmiş, sûrenin otağ/çadır olarak isimlendirilmesinin sebebini ise içinde çokça usûle ve fûrûa ait bilgiler barındırması, kulları yapmaları gereken sâlih amellere yönlendirmesi, dünyevi yaşantıyı düzene koyması ve âhirette kurtuluşu sağlaması ile açıklamıştır.²³ Buna göre sûre, kapsamlı muhtevası ve hayata dair hükümleriyle müminleri ve diğer sûreleri kucaklamaktadır.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere Şîrbînî de sûrenin fazileti ile ilgili bu rivayeti sûrenin muhtevası ile ilişkilendirerek izah etmektedir.

3.3. Âl-i İmrân Sûresi

Bakara Sûresi ile beraber faziletinden bahsedilen bir diğer sûre Âl-i İmrân Sûresidir. Bu iki sûre zehraveyn (çifte güller/iki çiçek) diye isimlendirilmiştir. Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerinin kıyamet gününde

¹⁸ el-Bakara 2/34.

¹⁹ el-Bakara 2/36.

²⁰ el-Bakara 2/168, 208.

²¹ el-Bakara 2/268.

²² Müslim, “Salâtü'l-müsâfirîn”, 252. Ayrıca bk. Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/334; Beyzâvî, *Envâru'l-tenzîl*, 1/167.

²³ Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdîrahman b. Temmâm İbn Atiyye el-Endelûsî, *el-Muharreru'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*, nşr. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1422), 1/81.

kendilerini okuyan kimselere iki bulut, iki gölge yahut iki kuş sürüsü şeklinde gelecekleri ve onları gölgeleyecekleri bildirilmiştir.²⁴

Bu iki sûrenin zehravân/zehreveyn olarak isimlendirilmesinin sebebi farklı şekillerde izah edilmiş ve şu teviller yapılmıştır:

1) Bakara Sûresinin 255. âyetinde ve Âl-i İmrân Sûresinin 2. âyetinde kendisiyle dua edildiğinde icabet olunan ism-i a'zamın yer alması²⁵ sebebiyle zehreveyn denilmiştir.

2) Bu iki sûreye, okuyanların kalbini manalarıyla aydınlatarak onlara yol göstermesi sebebiyle zehreveyn denilmiştir.

3) Bu sûreleri okuyan kimselere kıyamet günü tam bir nur geleceğinden bu şekilde isimlendirilmiştir.²⁶

Yukarıda zikredilen bütün yorumlara göre de zehreveyn sûrelerin faziletleriyle muhtevaları arasında bir ilişki kurmak mümkündür. Çünkü birinci teville göre zehreveyn olarak isimlendirilmesinin sebebi her iki sûrenin de içerisinde ism-i a'zamı ihtiva etmesidir. Yani fazilet ve içerik bakımından bir ilişki söz konusudur. Diğer iki yoruma göre ise mezkûr sûreler, manalarıyla okunduğu zaman okuyanlara yol gösterecek, onları aydınlatacak ve dinlendirip ufuk açacak olması sebebiyle bu ismi almışlardır. Bu görüşte de ilgili sûrelerin, anlamları ve muhtevası kavranarak okunmasına vurgu yapılmakta ve fazilet muhteva ilişkisine değinilmektedir. Bu sûrelerin, âhirette kendini okuyanlara vereceği fayda ise tamamen sûrelerin okunması ve içeriğiyle amel edilmesiyle ilgilidir. Buna göre Bakara ve Âl-i İmrân sûreleri kendilerini okuyanlara pek çok faydayı sağlayacak ve birbirlerine olan yakınlıklarından dolayı onları birlikte muhafaza edeceklerdir.²⁷

3.4. Kehf Sûresi

Kaynaklarımızda yer alan bir diğer hadis rivayeti Kehf Sûresinin fazileti ile ilgilidir. Kehf Sûresinin fazileti ile ilgili hadislerde sûrenin tamamının, ilk on ve son on âyetinin ifade edildiği görülmektedir. Bu sebeple biz de burada ashâb-ı kehf kıssası bağlamında sûrenin faziletini, ilk on ve son on âyetinin faziletini sûrenin muhtevası ile birlikte değerlendirmeye tabi tutacağız. Konuyla ilgili rivayetler şu şekildedir:

²⁴ Müslim, “Salâtü'l-müsâfirîn”, 252.

²⁵ Tirmizî, “De'avât”, 64-65, 100; Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, nşr. Adil Muhammed - Ammâr Abbâs (Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1436/2015), “Tefrî'u evbâbi'l-vitr”, 23.

²⁶ Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed el-Hazrecî el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, nşr. Hişâm Semîr el-Buhârî (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1423/2003) 4/3.

²⁷ Âl-i İmrân Sûresinin aralarındaki konu bütünlüğü sebebiyle Bakara Sûresinin bir nevi devamı gibi görülmesi hakkında bilgi için bk. Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, çev. Heyet (İstanbul: İnsan Yayınları, ts), 231-233.

“Her kim Kehf Sûresinin başından on âyet ezberlerse deccâlin fitnesinden korunmuş olur.”²⁸ Bu rivayet “Her kim Kehf Sûresinin başından on âyet okursa”²⁹, “Her kim Kehf Sûresinin sonundan on âyet okursa”³⁰ şekillerinde de aktarılmıştır. Her üç rivayette de Kehf Sûresi ile deccâl irtibatlandırılmış, bu sûreyi okuyanların yahut ezberleyenlerin onun şerrinden korunacağı bildirilmiştir. Deccâl Kur’ân-ı Kerim’de yer almayan ancak hadis kaynaklarında yer bulan bir kavramdır. Birçok rivayette kıyamet alameti olarak zikredilen ve belirli bir kişiyi temsil eden deccâlin³¹ bazı rivayetlerde bir kişiyle sınırlanmadığı görülmektedir.³² Bu itibarla deccâlin İslâm’a zarar verme gayesi taşıyan ve toplumu ifsat eden hak batıl kavgasında batılın sancaktarlığını yapan kimselerin müşterek vasfı olarak nitelendirilmesi de mümkündür.³³ Kehf sûresi hakkında varit olan rivayetler merkezinde düşünüldüğünde bu görüşün öne çıkacağı görülecektir. Zira söz konusu hadiste bu sûreyi “kim okursa” kaydı yer almakta ve bu hüküm gelecek süreçteki tüm Müslümanlar için geçerliliğini korumaktadır. Deccâli tek bir şahıs olarak değerlendirmek ise onun ortaya çıkacağı döneme kadarki süreçte bu sûreyi okuyanlar için söz konusu rivayetin neticesini ortaya çıkarmayacaktır. Dolayısıyla hadisin lafzına bakıldığında Hz. Peygamber döneminden bu zamana kadar bu sûreyi yahut bu sûreden on âyeti okuyan kişinin deccâlin fitnesinden korunacağı umulmuştur.

Kehf Sûresinin tamamının ya da bu sûrenin ilk ya da son on âyetinin deccâlden korunmaya hangi açıdan ve nasıl fayda sağlayacağı araştırmamızın kapsamına girmektedir. Batılın sancaktarlığını yapan ve fitne saçan tüm kişiler, Müslümanlara zarar verme potansiyeline sahiptir. Kehf Sûresinde de böylesi bir zarara düşer olmakla karşı karşıya kalan Ashâb-ı Kehf anlatılmaktadır. Onlar dönemin deccâli kabul edilebilecek kişiden ve avenesinden kaçarak mağaraya sığınmışlardı. Dönemin zalim hükümdarından kaçarak mağaraya sığınan gençler nasıl zorba kraldan korunmuşlarsa aynı zorbalığı yapan kişilerden de bu sûreyi okuyan kişiler korunacaktır.³⁴ Bu bağlamda sûrenin muhtevası ile bu sûrenin faziletini bildiren rivayet arasında bir ilişki kurmak mümkündür. Kehf Sûresi

²⁸ Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 257.

²⁹ Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San’ânî, *el-Musannef*, nşr. Heyet (Kahire: Dâru’t-Te’sil), 1435/2015, 3/283.

³⁰ Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*, 9/2773.

³¹ Müslim, “Fiten”, 110-111; Tirmizî, “Fiten” 59; Ebû Dâvûd, “Melâhim”, 14.

³² Müslim, “Mukaddime”, 7.

³³ Yavuz Köktaş, *Tüm Yönleriyle Akaid Hadisleri* (İstanbul: M.Ü. İFAV, 2021), 389.

³⁴ Şerefüddin Hüseyin b. Abdullâh et-Tîbî, *Şerhu’t-Tîbî ‘alâ Mişkâti’l-mesâbih: el-Kâşif ‘an hakâiki’s-Sünen*, thk. Abdulhamid Hindâvî (Mekke: Mektebetü Nezâr Mustafa el-Bâz, 1417/1997), 5/1648.

başından sonuna tevhide vurgulamış, şirkten sakındırmış, Allah'ın yüceliğine, âhiret ve imtihan gerçeğine büyük ölçüde yer vererek iman edip sâlih amel işlemeye yönlendirmiştir. Bunu yerine getirenleri cennetle müjdelerken aksine hareket edenleri cehennem ile uyarmıştır. Kehf Sûresini okuyan kimse de bütün bu hakikatleri görme durumunda olup kendisini imandan küfrün ve şirkin bataklığına çekmek isteyen tüm batıl ehli deccâllere karşı Ashâb-ı Kehf'in örnekliğinde kendisini muhafaza edecek ve bu sayede deccâlin fitnesinden korunmuş olacaktır.

Fazilet içerik ilişkisi bağlamında Kehf Sûresinin ilk ve son on âyeti ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulabilir. İlk on âyette Allah'a hamd, kitabın kusursuz doğruluğu, yeryüzünün imtihan yeri olması, Ashâb-ı Kehf ve Rakîm ve Ashâb-ı Kehf'in örnekliği yer almaktadır.³⁵ Burada öne çıkan hususlardan bir diğeri ise Allah'ın, katından gelecek şiddetli bir azapla³⁶ uyarıda bulunulmasıdır.³⁷ Son on âyette yer alan hususlar ise Allah'ın zikrinden (Kur'an'dan) yüz çevirenlerin âhiretteki durumu, Allah'a tapmak yerine O'nun kullarına tapanlara, kulluk ettikleri varlıkların fayda sağlamayacağı ve onları koruyamayacağı, inanıp sâlih amel işleyenlerin firdevs cennetiyle mükâfatlandırılacakları ve Hz. Peygamber'in bir beşer olduğunu vurgulaması, sâlih amel ile tevhide davet ederek şirkten sakındırması emri yer almaktadır.³⁸ Süyûtî'nin (ö. 911/1505) son âyetlerde öne çıkardığı husus ise “*O inkârcılar, beni bırakıp kullarımı yardımcı edineceklerini mi sandılar? Biz cehennemi inkârcılar için bir konak olarak hazırladık!*”³⁹ âyetidir.⁴⁰ Kehf Sûresinin ilk ve son on âyetleri incelendiğinde aralarındaki konusal ilişki hemen göze çarpar. Arapça edebi sanatlardan biri de “reddü'l-acez”dir ki konunun sonunu baş tarafıyla irtibatlandırma anlamına gelir. Kehf Sûresi aynı zamanda bu sanatın güzel örnekliğini teşkil eder.⁴¹ İlk on âyette yer alan Ashâb-ı Kehf'in örnekliği ve şiddetli azaba karşı ikaz; son on âyette yer alan küfre karşı duruş ve tevhid vurgusu deccâlin fitnesi olan şirkten sakındırma açısından söz konusu rivayetlerin anlaşılmasına destek olmaktadır.

³⁵ Bk. el-Kehf 18/1-10.

³⁶ el-Kehf 18/2.

³⁷ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî Abdurrahman b. Ali, *Keşfü'l-müşkil min hadisi sahihayn*, thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb (Riyâd: Dâru'l-Vatan, ts), 2/165.

³⁸ Bk. el-Kehf 18/101-110.

³⁹ el-Kehf 18/102.

⁴⁰ Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebîbekr es-Süyûtî, *ed-Dîbâc 'alâ Sahîhi Müslim b. el-Haccâc*, nşr. Ebû İshâk Huveynî (Huber: Dâru'bnü Affân li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1416/1996), 2/403.

⁴¹ *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, haz. Heyet (Ankara: DİB Yayınları, 2006), 3/583-584.

3.5. Secde Sûresi

Kaynaklarda faziletine dair bilgiler yer alan bir diğer sûre Secde Sûresidir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Cuma günü sabah namazında Secde ve İnsân sûrelerini okuduğu aktarılmaktadır.⁴² Yine uyumadan önce geceleri mutlaka Mülk Sûresi ile birlikte bu sûreyi okuduğu bildirilmektedir.⁴³ Kur'ân-ı Kerîm'de pek çok sûre bulunmasına rağmen neden bu iki sûrenin tercih edilerek okunduğu sorusu önemlidir. Kanaatimizce bu sorunun cevabı, sûrelerin muhtevasında gizlidir. Hz. Peygamber, ümmetine tavsiyelerinde sıklıkla âhireti hatırlamaları gerektiğini vurgulamış, akıllı kimsenin âhireti için hayırlı işler yapan kimse olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁴ Bu minvalde "ağızlarınızın tadını kaçırın ölümü sıklıkla hatırlayın" buyurmuştur.⁴⁵ Secde Sûresi, esasen ulûhiyet, nübüvvet ve âhret gibi Kur'an'ın en temel itikadî meselelerini içermektedir. Bunlar içinde âhret vurgusu ve cehennem yurdu gibi hususlar ayrıca öne çıkmaktadır. Aynı şekilde Mülk Sûresi ile bu ortak noktada birleşirler. Netice olarak Hz. Peygamber'in İslâm'ın temel inanç esaslarını, özellikle de âhret ve akıbeti hatırlatan bu iki sûreyi sıklıkla okuyarak zihnini bu yönde canlı tutmaya çalışması ve ümmetine de bu konuda örneklik teşkil ederek ana mesele ve hedefin unutulmaması yönünde çok kıymetli adım attığı anlaşılmaktadır.

3.6. Yâsîn Sûresi

Yâsîn Sûresi özelinde üç hadisin değerlendirmesini yapacağız. Bunlardan birincisi Yâsîn Sûresinin Kur'ân-ı Kerîm'in kalbi olduğuna dair rivayettir. Bir diğeri ölümlere Yâsîn Sûresinin okunmasını tavsiye eden rivayet olacaktır. En son ise bu sûreyi okuyan kimsenin bağışlanacağına dair rivayet ele alınacaktır. Konu ile ilgili ilk rivayet şöyledir:

"Muhakkak ki her şeyin bir kalbi vardır. Kur'an'ın kalbi de 'Yâsîn'dir."⁴⁶

Bu hadiste yer alan Kur'an'ın kalbinin Yâsîn olduğu şeklindeki ifade, kelâmın mahlûk olup olmayışı açısından da tartışmaya açılmıştır. Bunun bir benzetmeden başka bir şey olmadığından hareketle bedende kalbin bulunması ile Kur'ân-ı Kerîm'de Yâsîn Sûresinin yer alması arasında benzerlik kurularak hadisin bu açıdan Kur'an'ın yaratılmış olduğuna delil olamayacağı vurgulanmıştır.⁴⁷ Başka bir sûrenin değil de Yâsîn Sûresinin

⁴² Buhârî, "Cum'a", 10; Müslim, "Cum'a", 64-66.

⁴³ Tirmizî, "Fezâilü'l-Kur'ân", 9.

⁴⁴ Tirmizî, "Sıfetu'l-Kıyâme", 25.

⁴⁵ Tirmizî, "Zühhd", 4.

⁴⁶ Tirmizî, "Fezâilü'l-Kur'ân", 7; Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahman et-Temîmî ed-Dârimî, *el-Müsned*, nşr. Heyet (Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1436/2015), 3/243.

⁴⁷ Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *Te'vilu muhtelifi'l-hadis* (b.y.: el-Mektebü'l-İslâmî – Müessesetü'l-İşrâk, 1420/1999), 376.

Kur'an'ın kalbi olarak vasıflandırılmasına gelinecek olursa o da bu sûrenin muhtevasında Allah Teâlâ'nın varlığı ve birliği, nübüvvet ve ölümden sonraki hayat gibi konuların veciz ve tekitli bir şekilde işlenmesidir. İnanç meselelerinin tasdik mahallinin kalp olmasından mütevellit, bu sûrenin Kur'an'ın kalbi olarak nitelendirildiği düşünülmüştür.⁴⁸

Yâsîn Sûresinin önemine dair Hz. Peygamber'den aktarılan bir diğer rivayet "Ölülerinize Yâsîn okuyun"⁴⁹ hadisidir. Bu hadisin hükmü hakkında zayıf, hasen ve sahih olmak üzere çeşitli ihtilaflar vaki olmuştur.⁵⁰ Senedinin hükmü tartışmalı olduğu gibi metnin nasıl anlaşılması gerektiği noktasında da ihtilaflar ortaya çıkmıştır. Söz konusu rivayette yer alan ölülerden kasıt, genel kabule göre sekerât hâlindeki kimseler olsa da ölmüş kimseler için okunacağını söyleyen âlimler de mevcuttur.⁵¹ Sekerât hâlindeki bir kimseye Yâsîn Sûresini okumak ona âhireti hatırlatmaya ve inancını pekiştirmeye yönelik olsa gerekir. Zira Yâsîn Sûresi Mekkî sûrelerin özelliğini taşımakta; ulûhiyet, nübüvvet ve âhiret gibi temel meseleleri en güçlü delillerle ele almaktadır. Hz. Muhammed'in peygamberliği, dosdoğru yol üzere olduğu yeminle pekiştirilerek vurgulanmış, kendisine indirilen vahyin uyarıcı niteliği ön plana çıkarılmıştır.⁵² Akabinde Cenâb-ı Hakk'ın varlığı, birliği, kudreti, öldükten sonra dirilmenin hak oluşu, hesabın ve yargının âhirette elbette olacağına yer verilmiştir. Son âyete gelindiğinde ise Allah Teâlâ'nın egemenliğine vurgu yapılmış ve O, tesbih edilerek tevhit vurgusu öne çıkarılmıştır. Yine "O'na döndürüleceksiniz"⁵³ ifadesi ile âhiretin önemli safhalarından biri olan haşre temas edilmiştir. Ölüm döşeğinde olan bir hasta için de esasen bu hatırlatmalar yeterli olacaktır. Zira Kur'an'dan bu ölçüde de olsa nasibini alan kimse, kalbinin nasibi olan tasdiki elde etmiş olacaktır. Kendisine ölüm yaklaşan kimsenin başında kendisine bu sûrenin telkin edilmesi de bu yüzden mendup görülmüştür.⁵⁴ Nitekim ölüm döşeğinde yatan kimsenin bu vakitte kelime-i şehadet getirecek dili ve sâlih amel işleyecek organları kuvvetten düşse de kalbi kuvvet kazanır. Böylesi bir durumda imanın temel unsurlarını delilleri ile dinleyen kalp, gayrısını düşünmeksizin bu hakikatlere odaklanır ve onun için kalbine şifa olması umulur. Bu açıdan bu rivayet ile Yâsîn Sûresinin Kur'an'ın kalbi

⁴⁸ Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebîbekr es-Süyûtî, *el-İtkân fî ulûmi'l-Kur'ân*, nşr. Saîd el-Mendûb (Lübnan: Dâru'l-Fıkr,1416/1996), 2/423.

⁴⁹ Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 24; Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce el-Kazvîni, *es-Sünen*, nşr. İsmâ Mûsâ Hâdî (Cübeyl: Dâru's-Sıddîk, 2010), "Cenâiz", 4.

⁵⁰ İbn Hibbân, *es-Sahih*, 2/474; Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb el-Horâsânî en-Nesâî, *es-Sünen'l-kübrâ*, nşr. Heyet (Kahire: Dâru't-Te'sil, 1433/2012), 12/562.

⁵¹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Kitabevi, ts.), 6/4004.

⁵² Yâsîn 36/2-5.

⁵³ Yâsîn 36/83.

⁵⁴ Ebû Abdullâh Muhammed b. Ömer Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1421/2000), 26/99.

olduğuna dair rivayet de ilişkilendirilmiştir.⁵⁵

Yâsîn Sûresinin faziletine dair bir diğer rivayet ise “Kim geceleyin Allah’ın rızasını gözeterek Yâsîn Sûresini okursa, o gece bağışlanır.”⁵⁶ şeklindedir. Bu sûreyi okuyup imanın hakikatlerini ve temel inanç esaslarını gözden geçirerek imanını sağlamlaştıran, ibret alan ve ölümden sonrasını düşünen kimse sonsuz kudret sahibi yaratıcısına yönelecek ve günahlarından dolayı af ve mağfiret dileyecektir. Bunu samimi bir kalp ile yapan ve kendi kalbiyle Kur’an’ın kalbini buluşturan kimse de kelâmın sahibi tarafından bağışlanacaktır.

3.7. Müsebbihât (Hadîd, Haşr, Saff, Cum’a ve Tegâbün) Sûreleri

Hız. Peygamber’in (s.a.s.) yatmadan önce müsebbihâtı okuduğuna ve “onlar içerisinde bir âyet vardır ki bin âyetten daha hayırlıdır” buyurduğuna dair hadis mevcuttur.⁵⁷ Müsebbihât şeklinde isimlendirilen sûreler, Allah’ı tesbih ile başlayan Hadîd, Haşr, Saff, Cum’a, Tegâbün sûreleridir.⁵⁸ Bin âyetten daha hayırlı olan âyetin hangi sûrede yer aldığı ve hangi âyet olduğu açıklanmamıştır. Hâl böyle olunca akıl yürütme sûretiyle kesin bir sonuca ulaşamayacağı açıktır. Söz konusu hadisin şerhlerine bakıldığında da bu âyetin müphem olduğunun ve tıpkı Kadir gecesi gibi gizlendiğinin ifade edildiği görülür.⁵⁹ Ancak bunun yanında, Haşr Sûresinde yer alan “Şâyet biz, bu Kur’an’ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, onu Allah korkusundan titremiş ve paramparça olmuş görürdün. İşte bu misalleri insanlar düşünsünler diye veriyoruz.”⁶⁰ âyeti ile Hadîd Sûresinde yer alan “O, evvel ve âhir, zâhir ve bâttır. O her şeyi bilendir”⁶¹ âyetinin bu âyet olabileceğine dair görüşler belirtilmiştir.⁶² Bu iki âyetten birinin bin âyetten daha hayırlı olarak değerlendirilmesi, âyetin içeriği ile irtibat kurulduğunu düşündürmektedir. Zira Haşr Sûresinde yer alan âyet, Kur’an’ın ağırlığından bahsederken Hadîd Sûresindeki âyet de Allah Teâlâ’yı tanıttıcı mahiyettedir. Bu da rivayet ile âyet arasında bir anlam ilişkisinin kurulduğunu gösterir.

⁵⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 26/99; Süyûtî, *el-İtkân*, 2/423.

⁵⁶ Dârimî, *el-Müsned*, 3/243; İbn Hibbân, *es-Sahîh*, 1/239.

⁵⁷ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur’an”, 21.

⁵⁸ Bunlarla birlikte İsrâ ve Â'lâ sûreleri de Müsebbihât’a dâhil edilmektedir.

⁵⁹ Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî, *Mirkâtu'l-mefâtiḥ Şerhu Mişkâti'l-mesâbih* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1422/20024), 4/1480; Ebü'l-Fazl Celâlüddîn ‘Abdurrahman b. Ebîbekr es-Süyûtî, *Kütü'l-mügtezî ala Câmi'i'l-Tirmizî*, nşr. Nâsir b. Muhammed b. Hâmîd el-Garîbî (Mekke: Camiatü Ümmi kura, 1424), 2/739.

⁶⁰ el-Haşr 59/21.

⁶¹ el-Hadîd 57/3.

⁶² Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtu'l-mefâtiḥ*, 4/1480; Abdülhak b. Yûsufüddîn Sadullah el-Buhârî ed-Dihlevî el-Hanefî, *Lem'âtü'l-tenkîh fî şerhi Mişkâti'l-mesâbih li'l-Hatîb et-Tebrîzî*, thk. Takiyyüddin en-Nedvî (Dimeşk: Dâru'n-Nevâdir, 1435/2014), 4/564.

3.8. Fetih Sûresi

Fetih sûresinin fazileti ile ilgili Allah Resûlü (s.a.s.) “Bu gece bana öyle bir sûre indirildi ki benim için güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha sevimlidir.” buyurmuş ve ardından Fetih Sûresini okumuştur.⁶³ Burada bu söz, bağlam göz önüne alınmadan değerlendirilemez. Zira Allah Resûlü, Hudeybiye’den dönerken sıkıntılı bir süreçte bu sûrenin kendisine indirilmesine son derece mutlu olmuş, “*Sana apaçık bir fetih ihsan ettik.*”⁶⁴ müjdesine nail olmuştur. Bu memnuniyetini “benim için güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha sevimlidir” cümleleriyle ifade etmiştir. Burada da sûrenin muhtevası ile Hz. Peygamber’in bu sözü ifade etmesi arasında irtibat kurmak mümkündür.

3.9. Mülk Sûresi

Faziletine dair muteber hadis rivayeti bulunan sûrelerden biri de Mülk Sûresidir. Bu sûre hakkında Hz. Peygamber (s.a.s.), “Ümmetimden her insanın bu sûreyi kalbinde taşımasını isterim.”⁶⁵ buyurmuştur. Yine Mülk Sûresinin kendisini okuyan kimseye şefaate edeceğine dair hadis rivayeti şu şekildedir:

“Kur’ân’da otuz âyetlik bir sûre vardır ki kendisini okuyana (yoldaş edinene) o kişi başışlanıncaya kadar şefaate olacaktır.”⁶⁶

Mülk Sûresinin okunup rehber kılınması durumunda ve kendisiyle ünsiyet kurulması hâlinde şefaate etmesi, Hz. Peygamber’in müminlerin kalbinde bu sûrenin olmasını istemesinin sebebini açıklar mahiyettedir. Mâlik b. Enes (ö. 179/795) tarafından aktarılan “bu sûrenin kendisini okuyan kimseyi savunacağı”na dair rivayet⁶⁷ de o kişiye şefaateçi olacağı kapsamında değerlendirilebilir. Sûrenin içeriği ise Allah Teâlâ’nın yüceliğini, birliğini, kudretini, hükümlanlığını, hayatın amacını, âhiretin varlığını ve hayatın amacına uygun yaşanmaması ve âhret düşüncesinin bulunmaması durumunda kişinin başına âhirette gelecek durumları ihtiva etmektedir. Bir kimsenin şefaate nail olabilmesi ve Allah’ın rızasını kazanabilmesi, Allah Teâlâ’ya iman edip O’nun istediği şekilde bir hayat sürmesine bağlıdır. Bu sûrede de bu hususlara vurgu yapıldığı

⁶³ Buhâri, “Meğâzî”, 37, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 12.

⁶⁴ el-Feth 48/1.

⁶⁵ Ebû Muhammed Abdulhamîd b. Humeyd b. Nasr, *el-Muntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, nşr. Ebû Abdullâh Ahmed b. İbrâhîm (el-Mansûre: Dâru İbn Abbâs 1430/2009), 2/102; Ebû’l-Kâsım Suleymân b. Ahmed eş-Şâmî et-Taberânî, *el-Mu’cemu’l-kebir*; nşr. Hamdî b. Abdulmecîd es-Selefî (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 11/242.

⁶⁶ Tirmizî, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 9; İbn Mâce, “Edeb”, 52. Hadisin hükmü mütabaat ve şahidlerle hasen li gayrihidir.

⁶⁷ Ebû Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî, *el-Muvatta’*, nşr. Muhammed Mustafâ el-’A’zamî (Ebû Dabî: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004), 2/292.

görülmektedir. Bu bağlamda Mülk Sûresinin şefaathçi olması ve Hz. Peygamber'in insanların bu sûreyi gönlünde taşımasını istemesi ile sûrenin muhtevası arasında irtibat kurulabilir.

Mülk Sûresinin kendisini okuyanları kabir azabından koruyacağı⁶⁸ da yine sûrenin şefaathçi olması ve kendisini okuyan kimseyi savunması anlamında değerlendirilebilir. Bu sûreyi okuyan ve okumayı âdet edinen kimse ölüm gerçeğini ve âhiret yurdunu düşünerek hareket eder. Âhirete yönelik tedbirler olarak Allah Teâlâ'nın bağışlamasıyla hem kabir azabından hem de cehennem azabından korunur. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu sûrenin, içeriği ile insanı dehşete düşürerek onu kabir azabına sebebiyet verecek günahları işlemekten koruyacağı da belirtilmiştir.⁶⁹

3.10. Tekvîr, İnfîtâr ve İnşikâk Sûreleri

Sahih bir hadiste Tekvîr, İnfîtâr ve İnşikâk sûreleri birlikte zikredilerek şöyle buyrulmuştur:

“Sanki gerçekten görüyormuşçasına kıyamet gününe bakmak kimi mutlu edecekse Tekvîr, İnfîtâr ve İnşikâk sûrelerini okusun.”⁷⁰

Söz konusu sûreler kıyametin dehşet verici anlarını ve sonrasında âhirette meydana gelecek durumları gözler önüne sermektedir. Tekvîr Sûresinde kıyamet sahnelerine ait Güneş'in dürülüp karardığı, yıldızların dökülerek söndüğü, dağların yerinden sökülüp yürütüldüğü, doğuracak develerin başıboş bırakıldığı, yabancı hayvanların toplanıp bir araya getirildiği ve denizlerin kaynatıldığı tasvirler yer almaktadır.⁷¹ Bütün bunlar, jeolojik ve kozmik felaketlerin sonucu olarak vuku bulacaktır. İnfîtâr Sûresinde yer verilen sahneler, Tekvîr Sûresindeki felaketleri pekiştirir mahiyettedir. Gökyüzünün yarılabacağı, yıldızların dağılıp saçılacağı, denizlerin kaynatılacağı ve kabirlerin altının üstüne getirileceği, sûrede konu edilmiştir.⁷² İnşikâk Sûresinde ise gökyüzünün yarılıp Rabb'ine boyun eğeceği, yerin dümdüz edilerek içindekileri dışarı çıkaracağı ve böylelikle onun da Rabb'ine boyun eğeceği açık bir şekilde bildirilmiştir.⁷³ Her üç sûrenin de ilk grup âyetlerine bakıldığında kıyametin tasvir edildiği ve bu âyetleri okuyan kimsenin neredeyse o anı yaşıyormuşçasına etkileneceği anlaşılmaktadır. Hadiste gerçekten görüyormuşçasına kıyamet gününe bakmak isteyenlerin bu sûreleri okumasının tavsiye edilmesi ile sûrelerin muhtevası arasında anlam ilişkisi kurulabilir.

⁶⁸ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 9.

⁶⁹ Ebü'l-Hasen Ubeydullah b. Muhammed b. Abdüsselâm er-Rahmânî el-Mübârekfûrî, *Mir'âtü'l-mefâtiḥ şerhu Mişkâti'l-mesâbih* (Varanasi: İdâratü'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve'd-Da'veti ve'l-İftâ, 1404/1984), 7/231.

⁷⁰ Timizî, “Tefsîru'l-Kur'ân”, 73; Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*, 4/406.

⁷¹ et-Tekvîr 81/1-6.

⁷² el-İnfîtâr 82/1-4.

⁷³ el-İnşikâk 84/1-5.

3.11. Zilzâl Sûresi

Zilzâl Sûresinin Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından kapsayıcı/ toplayan/ kuşatıcı bir sûre olduğu ifade edilmiştir. Şöyle ki bir kişi Allah Resûlü'ne gelerek Kur'ân-ı Kerîm'den hangi sûre ya da âyetleri okumasına yönelik tavsiyede bulunmasını istemiştir. Hz. Peygamber “*Elif-lâm-râ*” şeklinde başlayan sûrelerden üçer âyet okumasını tavsiye etmiştir. Dikkat edilirse bu sûreler Yûnus, Hûd, Yûsuf, İbrâhîm ve Hicr sûreleri olmak üzere tamamı Mekkî'dir ve Mekkî sûrelerin özelliklerini yansıtmaktadır. İhtiyarlığını ve takat getiremediğini ileri sürerek başka bir tavsiyede bulunmasını isteyince “*Hâ-mîm*” ile başlayan Mü'min, Fussilet, Şûrâ, Zuhruf, Duhân, Câsiye ve Ahkâf sûrelerini okumasını tavsiye etmiştir. Bu sûreler de Mekkî'dir ve ulûhiyet, nübüvvet ve âhîret başta olmak üzere temel inanç meselelerini ele almaktadır. Adam yine ihtiyarlığına, kalbinin ve dilinin güçsüzlüğüne işaret edince Hz. Peygamber “*Müsebbihât*”tan üçer âyet okumasını söyler.⁷⁴ Şahıs aynı şekilde karşılık verir ve bunlar için câmi' (toplayıcı) bir sûre tavsiye etmesini isteyince Efendimiz, ona Zilzâl Sûresini okutur. Adam sadece bu sûreyle yetineceğine ve fazlasını yapmayacağına dair yemin eder. Bunun üzerine Allah Resûlü bu kişinin arkasından onun kurtulduğunu ifade eder.⁷⁵

Bu rivayette Zilzâl Sûresine büyük bir önem atfedildiği görülmektedir. Zilzâl Sûresinde öne çıkan nokta ise âhîretin muhakkak vaki olacağına vurgulanmasının akabinde o gün herkesin yaptığına karşılığını alacak olmasının bildirilmesidir. Çünkü insan için en önemli husus âhîretinin nasıl neticeleneceğidir. İman sahibi bir insanın yapacağı her şeye dikkat etmesinin gerekliliği de yine bu sûrenin son âyetlerinde açığa çıkmaktadır. Zerre kadar yaptığı iyiliklerin zayi olmayacağını ve kötülüklerin karşılığını göreceğini bilen kişi, Müslümana yaraşır şekilde yaşar, hakkıyla dinin gerekliliklerini ve dinî sorumluluklarını yerine getirir. Anlatıldığına göre Ferezdak'ın (ö. 114/732) dedesi Allah Resûlüne gelmiş ve kendisine Kur'ân'dan okutmasını istemiştir. Bu âyetleri dinleyince de “bana yeter!” demiştir. Bunu aktaran Nesefî (ö. 710/1310), bu âyetin en muhkem âyet olduğunu, bu sûrenin de bundan dolayı kuşatıcı/toplayan olarak isimlendirildiğini söyler.⁷⁶

Zilzâl Sûresinin faziletine dair diğer rivayetlere baktığımızda bunlardan birinde Kur'ân'ın yarısı olarak bir diğerinde ise Kur'ân'ın dörtte biri olarak değerlendirildiğini görürüz.

⁷⁴ Bu sûreler; İsrâ, Hadîd, Haşr, Saff, Cum'a, Tegâbün ve A'lâ sûreleridir. Bu sûrelerin bir kısmı Mekkî, bir kısmı ise Medenîdir.

⁷⁵ Ebû Dâvûd, “Şehru Ramazan”, 9; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/319.

⁷⁶ Ebü'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed en-Nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, nşr. Yûsuf 'Alî Budeyvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998), 3/670.

Hz. Peygamber ashâbından birine evlenip evlenmediğini sormuş, akabinde hiçbir birikimi olmadığı için evlenemediği cevabını almıştır. Daha sonra sırasıyla İhlâs sûresi, Nasr Sûresi, Kafirûn ve Zilzâl sûrelerini bilip bilmediğini sormuş, bunları bildiği cevabını alınca da her biri için tek tek Kur'an'ın kaçta kaç olduğunu dair değerlendirmede bulunarak evlenme tavsiyesinde bulunmuştur. Bu değerlendirmede İhlâs Sûresi Kur'an'ın üçte biri, Nasr Sûresi dörtte biri, Kafirûn Sûresi dörtte biri, Zilzâl Sûresi de dörtte biri olarak değerlendirilmiştir.⁷⁷ Yine başka bir rivayette Zilzâl Sûresinin Kur'an'ın dörtte birine denk olduğu ayrıca belirtilmiştir.⁷⁸

Diğer taraftan Zilzâl Sûresinin Kur'an'ın dörtte birine denk olduğuna dair hadislerle gelince bu rivayetlerin şu şekilde anlaşılması mümkündür. Kur'an-ı Kerim; tevhit, nübüvvet, ahkâm konularıyla âhiretin ahvalini açıklar. Zilzâl Sûresi, bu dört ana konudan âhret ahvali üzerinde durmuş, bu meseleyi ele almıştır.⁷⁹ Dolayısıyla sûrelerin faziletlerine dair Hz. Peygamber tarafından yapılan değerlendirmeler muhtevastan bağımsız düşünülmemelidir.

3.12. Tekâsür Sûresi

Tekâsür Sûresinin fazileti ile ilgili İbn Ömer'den (r.a.) şu rivayet aktarılmıştır:

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) sahâbeye hitaben “Sizden biriniz her gün bin âyet okuyamaz mı?” şeklinde soru yönelmiş, “Kim bin âyet okuyabilir ki?” şeklinde yanıt alınca “Sizden biri Tekâsür Sûresini okumaya güç yetiremez mi?” yanıtını vermiştir.⁸⁰ Bu sûrede insanoğlunun dünya hayatına düşkünlüğünden, mal sevgisinden ve âhret ahvalinden bahsedilmiştir. Sekiz âyet olan bu sûrenin bin âyet olarak ifade edilmesi, içinde taşıdığı mana ile irtibatlı olması muhtemeldir. Gazzâlî, Kur'an'ın en temel gayesinin ve özünün kulların Allah'a davet edilmesi olarak açıklar. Bu açıdan Kur'an-ı Kerim'in sûre ve âyetlerinin maksatlarının da altı başlıkta toplanacağını bunlardan üçünün öncü ve önemli asıllar olduğunu söyler. Bunlar; kendisine davet edilen yaratıcının tanıtılması, o davete uyanların O'na ulaşmak için takip etmesi gereken yol ve O'na varınca meydana gelecek durumların bildirilmesidir. Ona göre diğer üç ana maksat

⁷⁷ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'an”, 10 (H. No: 2895).

⁷⁸ Ebû Bekr Ahmed b. Amr el-'Atekî el-Bezzâr, *el-Bahru'z-zehâr*; nşr. Mahfûzurrahmân Zeynullâh - 'Adil b. Sa'd, Sabrî 'Abdulhâlik eş-Şâfî (Medine: Mektebetü'l-'Ulûm ve'l-Hikem, 1988/2009), 13/361; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Hüsrevcirdî el-Beyhakî, *Şu'abu'l-İmân*, nşr. Abdülalî Abdülhamîd (Riyad: Mektebetü'r-Ruşd, 1423/2003), 4/138.

⁷⁹ Beyzâvî, *Tuhfetu'l-ibrâr*, 1/536-537; Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed Kastallânî, *İrşâdu's-sâri li şerhi sahihi'l-Buhârî*, nşr. Heyet (b.y.: el-Matbaatu'l-Kubrâ'l-Emîriyye, 1323), 7/464.

⁸⁰ Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdullâh el-Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ale's-sahihayn*, nşr. Heyet (Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2014), 3/137.

ise yukarıda sayılan öncü ve önemli asılları tamamlayıcı zengin kılıcı nitelikteki maksatlardır. Bunlar; bu çağrıya yanıt verenlerin durumları ve âhirette karşılaştıkları lütuflar, bu çağrıdan kaçınıp yüz çevirenlerin akıbetleri ve son olarak yoldaki menzillerin inşası ve azık hazırlamaktır.⁸¹ Gazzâlî'nin bu taksimatı pek çok ilim adamı tarafından kabul görmüş ve Tekâsür Sûresinin anlamlandırılması noktasında da etkin rol oynamıştır. Zira Kur'an-ı Kerîm altı bin iki yüz küsur âyetten oluşmaktadır.⁸² Kûsurat hesaba katılmadığı zaman Kur'an'dan bin âyet denince Kur'an'ın altıda biri anlaşılacaktır. İbnü'l-Meylak (ö. 797/1395), bu sûrenin Gazzâlî'nin belirttiği altı ana konudan beşincisine yani Cenâb-ı Hakk'a davete icabet etmeyip kaçınarak yüz çevirenlerin âhirette karşılaşacağı duruma işaret ettiğini ve altıda bir değil de bin âyet denilerek ifadenin görkeminin artırıldığını ifade eder.⁸³

3.13. Kâfirûn Sûresi

Sahih rivayetlerde Kâfirûn Sûresi ile şirkten beri olmak arasında bir bağ kurulduğu açıkça görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) yatağına girmeden önce mutlaka bu sûreyi okumuş, Kâfirûn Sûresinin uyumadan evvel okunmasını tavsiye etmiş ve bunun şirkten kurtuluş olduğunu vurgulamıştır.⁸⁴ Hz. Peygamber kendisine gelerek yatağına girince ne okuması gerektiği hususunda tavsiye isteyen kişiye Kâfirûn Sûresini okumasını ve bu sûrenin şirkten berat olduğunu yani kişiyi şirkten uzak tutacağını söylemiştir.⁸⁵ Yine Kâfirûn Sûresini okuyan birinin sesini duyunca "Bu adam, şirkten beri olmuştur." buyurmuştur.⁸⁶ Kâfirûn Sûresi, muhtevası ile düşünüldüğünde Allah'tan başka hiçbir şeye tapmama vurgusunun öne çıktığı görülür. Bu bağlamda bu sûre ile şirkten beri olma arasındaki ilişki anlaşılabilir. Kâfirûn Sûresini okumaya yönelik teşvikler de yine bu bağlamda kişinin tevhide olan bağlılığını kuvvetlendirme ve inancının en temel unsurunu zikretmeye yöneliktir. İslâm'ın en temel birinci rûknü, Allah'ın birliği ve sadece O'na kulluk etmek olduğundan bu sûrenin vurgusunun tamamen bu şekilde olmasıyla birlikte düşünüldüğünde, sûrenin ehemmiyeti, Allah Resûlü'nün bu sûreyi okumadan yatağına girmemesinin sebebi ve tavsiyelerinin mahiyeti daha iyi anlaşılabilir olur.⁸⁷

⁸¹ Gazzâlî, *Cevâhiru'l-Kur'an*, 23-24.

⁸² Bismelenin, bazı sure başlarında bulunan hece harflerinin ve bazı ayetlerin müstakil âyet sayılıp sayılmaması gibi sebeplerden dolayı Kur'an-ı Kerîm'in âyet sayısı hakkında farklı görüşler vardır. Yoksa verilen âyet sayılarındaki farklar, muhteva farklılığından kaynaklanan bir ihtilaf değildir.

⁸³ Ebû's-Senâ Mahmûd b. 'Abdullâh el-Huseynî el-Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîr el-Kur'ânî'l-azîm ve's-seb'u'l-mesânî*, nşr. 'Alî 'Abdubârî 'Atiyye (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415), 15/451.

⁸⁴ Ebû Dâvûd, "Edeb", 5; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, 4/81.

⁸⁵ Tirmizî, "De'avât", 22.

⁸⁶ Nesâî, "Fezâilü'l-Kur'an", 23 (H. No: 7974).

⁸⁷ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, 4/81. Rivayetin hükmü hasen li gayrihi'dir.

Kâfirûn Sûresinin faziletine yönelik bir diğer rivayet Zilzâl Sûresinin faziletiyle birlikte aktarılan, bu sûrenin Kur'an'ın dörtte birine denk olduğu rivayettir.⁸⁸ Daha önce belirttiğimiz gibi Kur'an-ı Kerim'in temel konuları tevhit, nübüvvet, ahkâm konuları ve âhîret ahvaline dairdir. Kâfirûn sûresi bu dört temel konudan birincisini ihtiva etmektedir. Zira şirkten uzak olmak tevhidin ispatı niteliğindedir.⁸⁹ Râzî (ö. 606/1210), bu meseleyi yine muhteva ve konu açısından değerlendirmiş ancak farklı bir bakış açısı getirmiştir. Ona göre Kur'an-ı Kerim'de kalbi ilgilendiren emirler, organları ilgilendiren emirler, kalbi ilgilendiren yasaklar ve organları ilgilendiren yasaklar olmak üzere dört kısım bulunmaktadır. Bu sûre ise kalbi ilgilendiren yasaklarla ilgilidir.⁹⁰ Elmalılı (ö. 1942) ise Kur'an-ı Kerim'in zımında yer alan konuların ibadât, muamelât, âhîret ahkâmı ve kıssalar olduğunu belirterek bu sûrede yer alan konuların ibadetin ruhu olan tevhid ve ihlasın açıklanmasını emreder nitelikte olduğu için Kur'an'ın dörtte biri olduğunu ifade etmiştir.⁹¹ Buradan da müfessirlerin Kâfirûn Sûresinin faziletini bildiren rivayetlerle sûrenin muhtevası arasında bağlantı kurdukları anlaşılmaktadır.

3.14. Nasr Sûresi

Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından faziletine dair rivayet nakledilen bir diğer sûre Nasr Sûresidir. Nasr Sûresinin Kur'an-ı Kerim'in dörtte biri olduğu bildirilmiştir.⁹² Aynı hadis içerisinde yer almasına rağmen Zilzâl, Kâfirûn ve İhlâs sûrelerinin faziletine dair değerlendirme yapılırken Nasr Sûresinin Kur'an'ın dörtte birine denk olmasının ne anlama geleceğine dair bir açıklamanın yapılmamış olması dikkat çekicidir. Kanaatimizce bunun sebebi Kur'an'ın ana konuları zikredilirken nübüvveti yer verilmemiş olmasıdır. Kur'an-ı Kerim'in dört ana konusundan birinin peygamber kıssalarıyla birlikte nübüvvet olduğu düşünülürse nübüvvetin en temel amacının da insanları hidâyete sevk ederek onların dine girmesine vesile olması dikkate alındığında Nasr Sûresinin Kur'an'ın dörtte biri olmasının ne anlama geldiği daha rahat anlaşılabilir. Zira bu sûrede Hz. Peygamber'in nübüvvet görevini yerine getirdiği ve sonuç itibarıyla insanların dine bölük bölük girdiği belirtilmektedir. Bu itibarla bu sûrenin Kur'an'ın temel dört konusundan biri olan nübüvvet gerçeğine işaret ettiği düşünülmektedir.⁹³

⁸⁸ Tirmizî, "Fezâilü'l-Kur'an", 10; Bezzâr, *el-Bahru'z-zehhâr*, 13/361.

⁸⁹ Beyzâvî, *Tuhfetu'l-ibrâr*, 1/536-537; Kastallânî, *İrşâdü's-sârî*, 7/464.

⁹⁰ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 32/136.

⁹¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/6216.

⁹² Tirmizî, "Fezâilü'l-Kur'an", 10 (H. No: 2895).

⁹³ İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *el-Ehâdis ve'l-âsâru'l-vâride fi fezâili süveri'l-Kur'âni'l-kerim* (Kahire: y.y., 1421/2001), 382.

3.15. İhlâs Sûresi

Hz. Peygamber (s.a.s.), İhlâs Sûresinin Kur'ân-ı Kerîm'in üçte birine denk olduğunu söylemiştir.⁹⁴ Dört âyetten müteşekkil bir sûrenin altı bin küsur âyetten oluşan Kur'ân'ın üçte birine denk oluşunun keyfiyetini kavramak zor gelebilir. Ancak mana eksenli düşünüldüğünde bu meseleyi anlamak kolaylaşır. İhlâs Sûresi, tevhidi vurgulamakta, Allah'ın Samed oluşuna yani varlıkta ondan başka ihtiyaçları giderme makamının olmadığına, O'nun hiçbir varlıkla eşdeğer görülemeyeceğine (doğurmadığına ve doğurulmadığına) ve hiçbir dengi olmadığına dikkat çekmektedir.⁹⁵ İşte bütün bu hakikatler İhlâs Sûresinin neden Kur'an'ın üçte biri olduğunu anlamlandırmaktadır. Gazzâlî daha önce de belirttiğimiz gibi Kur'ân-ı Kerîm'in üç ana maksadı olduğunu belirtmiş ve bunları; Allah'ın, âhiretin ve dosdoğru yolun bildirilmesi olarak taksim etmiştir. Bu sûrede de âhiretten ve sırat-ı müstakimden (dosdoğru yoldan) bahsedilmemiş, Allah Teâlâ'nın birliğinden ve sıfatlarından bahsedilmiştir. Bundan dolayı İhlâs Sûresi, Kur'an'ın üçte birine yani Kur'an'ın temel esaslarının üçte birine denk kabul edilmiştir.⁹⁶ Bu hadisi Gazzâlî, "Hac Arafat'tır."⁹⁷ hadisine benzetmiştir. Zira Arafat asıl, geri kalanlar ise tevabiden (tabilerden)dir.⁹⁸ Nasıl ki bu hadis, hacda vakfeden başka bir menâsik olmadığı anlamını içermiyorsa bazı sûrelerle ilgili rivayetler de öyle anlaşılmalıdır. Neseî, Kur'an'ın Allah'ı birleme (tevhid) ve O'nun sıfatlarını zikretme, emirler ve yasaklar, kıssalar ve öğütler olmak üzere üç ana, altı alt bölüme ayırdığını ve İhlâs Sûresinin Allah'ı birleme ve O'nun sıfatlarını zikretme konularına hasredildiğini söylemektedir. Böylelikle o, bu sûrenin Kur'an'ın üçte birini içerdiğinin izahını yapar.⁹⁹ Bikâî (ö. 885/1480) de aynı şekilde bu sûrenin Kur'an'ın üçte biri olmasını Kur'ân-ı Kerîm'in içerdiği temel konuların üçte birini içinde barındırması şeklinde açıklar.¹⁰⁰

İhlâs Sûresinin faziletini bildiren muteber rivayetler, bu sûrenin Kur'an'ın üçte birine denk olduğunu beyandan ibaret değildir. Bunun yanı sıra bu sûreyi okuyan bir kimseyi işiten Peygamberimizin, bu kimseye cennetin vacip olduğunu söylemesi,¹⁰¹ Allah Teâlâ'nın sıfatlarını bildirmesi sebebiyle bu sûreyi çok sevdiğini bildiren ve namazlarında sürekli okuyan

⁹⁴ Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'ân", 13, "Tevhîd", 1.

⁹⁵ Bk. el-İhlâs 112/1-4.

⁹⁶ Gazzâlî, *Cevâhiru'l-Kur'ân*, 23.

⁹⁷ Tirmizî, "Hac", 57; Nesâî, "Menâsikü'l-hac", 203.

⁹⁸ Gazzâlî, *Cevâhiru'l-Kur'ân*, 78.

⁹⁹ Neseî, *Medâriku't-tenzîl*, 3/696.

¹⁰⁰ Ebü'l-Hasen İbrâhîm b. Ömer el-Bikâ'î, *Mesâ'idü'n-nazar li'l-İşrâfî alâ makâsidi's-süver* (Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1408/1987), 3/283.

¹⁰¹ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, 2/291; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/1761.

kimseye Cenâb-ı Hakk'ın da o kimseyi sevdiğini bildirtmesi,¹⁰² imamlık yaptığı her namazda bu sûreyi okuyan ve bu sûreyi çok sevdiğini bildiren kimseyi de bu sevgisinden ötürü cennetle müjdelemesi¹⁰³ İhlâs sûresinin faziletlerindedir. Ayrıca bu sûre içerisinde Allah'ın ism-i a'zamının olduğu da bildirilmiştir.¹⁰⁴ Söz konusu rivayetlerin değerlendirmesine öncelikle bu konunun salt okuma sebebiyle elde edilmiş bir kolaylığa indirgenmemesi gerektiği şeklinde başlamak uygun olur. İhlâs Sûresini okuyan kimseye cennetin vacip olması, bu sûrenin ihtiva ettiği, Allah'a gereği gibi iman etme kıtasını o kişiye kazandırmasıyla ilişkilendirilmelidir. Yine bu sûreyi çok seven kimsenin Allah'ın sevgisine muhatap olması tevhide sıkı sıkıya bağlılık ve şirkten tamamen uzak olmakla izah edilebilir. Bu sûreyi seven ve severek tekrar tekrar okuyan kimseyi sırf bu amelinin cennete götürmesi de kalbindeki tevhit inancıyla, Allah sevgisiyle ve dine sıkı sıkıya bağlılığıyla doğru orantılı olmasıyla değerlendirilebilir.

3.16. Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs) Sûreleri

Kur'ân'ın son iki sûresi olan Felak ve Nâs sûrelerinin fazileti, rivayetlerde birlikte aktarılmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) gece uyumadan önce iki avucunu birleştirir İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okuyup avucuna üfledikten sonra başından ve yüzünden aşağı vücudunun ön yüzünden sürebildiği yere kadar sürerdi.¹⁰⁵ Bunu kendisi uyguladığı gibi başkalarına da bu sûreleri korunma ve sığınma amacıyla okumayı tavsiye ettiği bildirilmektedir.¹⁰⁶

Bir başka rivayete göre Hz. Peygamber'in İbn Abbas'a (r.a.) şöyle dediği aktarılmıştır: “Ey İbn Abbas! Sana sığınacak kimselerin kendisiyle sığınacağı en faziletli şeyi haber vereyim mi?” Buna mukabil İbn Abbas “Evet ey Allah'ın Resûlü” deyince Felak ve Nâs sûrelerini zikretmiştir.¹⁰⁷

Felak ve Nâs sûrelerinin sığınma ve korunma amacıyla okunmasının dışında Hz. Peygamber tarafından ifade edilen başka bir fazileti, bu sûrelerin “benzeri indirilmemiş âyetler, benzeri görülmemiş iki sûre” olarak nitelendirilmesidir.¹⁰⁸ Kur'ân-ı Kerîm'de bu iki sûre dışında Kur'ân'ı tilavet edecek kimse için tamamı şerhlerin şerrinden sığınma olan başka bir sûre bulunmamaktadır. Bu yönüyle Felak ve Nâs sûrelerinin benzeri indirilmemiştir. Allah Resûlü (s.a.s.) insanların ve cinlerin nazarından bu sûre ile Allah'a sığınırdı. Bu iki sûre nazil olduktan sonra şifa ve korunma

¹⁰² Buhârî, “Tevhîd”, 1; Müslim, “Salâtü'l-müsâfirîn”, 263.

¹⁰³ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 11.

¹⁰⁴ Tirmizî, “De'avât”, 65.

¹⁰⁵ Buhârî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 14.

¹⁰⁶ Ebû Dâvûd, “Vitr”, 19.

¹⁰⁷ Nesâî, “İstiâze”, 1.

¹⁰⁸ Müslim, “Salâtü'l-müsâfirîn”, 264, 265; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân”, 12.

maksatlı en çok okuduğu sûrelerden olmuştur.¹⁰⁹ Bu bağlamda âyetlerde yer alan her bir kelimenin dahi kendi bağlamında özel bir konuma sahip olduğu dikkat çekmektedir. Felak Sûresinde Cenâb-ı Hak, kendisini Rabbü'l-felak (sabahın rabbi) olarak nitelendirmiştir. Çünkü bu vakit aydınlanmanın yaşandığı hayır ve bereketlerin indirildiği bir vakittir. Kendisine karşı korunması gerekenin de yaratılmışlar olduğu dikkat çekmektedir.¹¹⁰ Yine Nâs Sûresinde de sığınılması gereken yegâne varlığın Allah Teâlâ olduğu, insanların sığınacakları rabbın de melikin de ilahın da o olduğu ifade edilmiştir.¹¹¹ Tüm bu âyetler kendisinden sığınılması gereken tüm yaratılmış varlıklara ve kendisine sığınılması gereken tek varlığa vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle de bu iki sûrenin bir benzeri bulunmamaktadır Hz. Peygamber de sürekli bu sûreler ile Allah'a sığınmış ve müminlere bu âyetlerle Allah'a sığınmalarını tavsiye etmiştir.

Sonuç

Kur'ân sûrelerinin faziletini ele alan bu çalışmada, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) isnad edilen rivayetlerden sahih ve hasen olanlar üzerinden değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda Fâtîha, Bakara, Âl-i İmrân, Kehf, Secde, Yâsîn, Müsebbihât (Hadîd, Haşr, Saff, Cum'a ve Tegâbün), Fetih, Mülk, Tekvîr, İnfîtâr, İnşikâk, Zilzâl, Tekâsür, Nasr, Kâfirûn, İhlâs, Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs) sûreleri ele alınmış, bu sûrelerin içeriği ile faziletlerini bildiren rivayetlerin ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunların dışında kalan sûrelerin faziletini bildiren merfû rivayetlerin zayıf ya da mevzû olması hasebiyle çalışmada yer verilmemiştir.

Faziletine dair hakkında rivayet bulunan sûrelerin büyük çoğunluğunun Mekkî olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, Mekkî sûrelerin içerdiği konular perspektifinde düşünüldüğünde Hz. Peygamber'in daha çok tevhit, nübüvvet, kıyamet ve âhîret gibi konular üzerinden İslâm'ın temel inanç ilkelerinin pekiştirildiği sûrelerin çokça tekrarlanmasına teşvik ettiği sonucuna götürmektedir.

Sûrelerin faziletiyle ilgili hadis rivayetleri, metin tahliline tabi tutulduğunda bu rivayetlerin konu edindiği sûrelerin muhtevasının göz ardı edilemeyeceği ve sûrelerin içeriğiyle söz konu rivayetler arasında bir ilişki bulunduğu kanaati kuvvet kazanmaktadır. Geçmişte özel olarak fazilet içerik ilişkisi bağlamında müstakil çalışmalar yapılmamışsa da hadis şerhleri ve tefsir kitaplarında, özellikle de Gazzâlî, Fahreddin er-Râzî ve Ebü'l-Berekât en-Nesefî gibi çok yönlü ilim adamlarının, çalışmalarında çeşitli vesilelerle fazilet içerik ilişkisine vurguda buldukları tespit edilmiştir.

¹⁰⁹ Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'ân" 14.

¹¹⁰ Tibî, *el-Kâşif*, 5/1650.

¹¹¹ en-Nâs 114/1-3.

Kur'ân-ı Kerîm'in herhangi bir sûresinin Kur'an'ın yarısı, üçte biri, dörtte biri ya da altıda biri gibi olduğunun zikredildiği rivayetler tahlil edildiğinde bu ifadelerin sevap olarak değerlendirilmekten daha çok muhtevaları göz önüne alınarak kimi zaman konu kimi zaman da maksat bazlı değerlendirmelerin ön plana çıktığı sonucuna varıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda her ilim adamının Kur'ân-ı Kerîm'in ana konularının tespiti noktasında farklı konuları saydığı ve bu açıdan ortak bir zeminde buluşmadığı söylenebilir. Her bir sûrenin fazileti ile ilgili rivayetin anlaşılması noktasında farklı konular zikredilerek sınıflandırmaya gidilebildiği görülmüştür. Bütün bu farklılıklarla birlikte bu meselenin, genel manada Kur'ân-ı Kerîm'in içerdiği temel konulara göre anlaşılmaya çalışıldığı, bazı değerlendirmelerde ise Kur'an'ın taşıdığı maksatlara göre ele alındığı araştırmamızda ulaşılan sonuçlardandır.

Hz. Peygamber tarafından sıklıkla okunan, Müslümanlar tarafından okunması özellikle istenen ve gerekli tavsiyelerde bulunulan sûrelerin öncelikle iyi bir şekilde anlaşıp kavranması ve bunlardan ibret alınması gerektiği önemli bir husustur. Zira anlamadan yapılan kıraat her ne kadar tilavet eden kişiye sevap kazandıracak olsa da beklenen sonuca ulaştırmaktan uzak gözükmektedir. Anlaşılarak ve özümşenerek okunması hâlinde bu sûrelerin sıklıkla okunması ise kişiye iman ettiği hususları hatırlatacak ve inancının gölgesinde bir hayat yaşamasına imkân sağlayacaktır. Aksi hâlde anlamadan okuyan ve okuduğundan yeteri ölçüde istifade edilemeyen bir durumla karşı karşıya kalınabilir. Bunun yanında ilim ve irfan sahibi kişilerin bu sûreleri okuyarak imanî değerlerin muhafazası açısından kendilerine büyük katkı sağlayacağı, okunması tavsiye edilen sûrelerin içeriğinden anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber tarafından fazileti bildirilen rivayetlerde yer alan sûrelerde kâinatın tek bir yaratıcı tarafından yaratıldığı, başka herhangi bir şeyi O'na şirk koşmaksızın O'na iman etmenin gerekliliği, O'nun yüceliği, hükümranlığı ve eşsiz kudreti, insanın ölümlü bir varlık olduğu, dünyada yapıp ettiklerinden hesaba çekileceği, öldükten sonra dirilmenin hak olduğu ve dünyevi yaşantı içerisinde bu hakikatten uzak kalınamayacağı gibi pek çok husus öne çıkmaktadır. Bütün bu hususlar Gazzâlî'nin belirttiği Kur'an'ın üç temel maksadı çerçevesinde birleşmektedir ki bu, kulu yaratıcıya yaklaştırmak, hayatını O'nun istediği çerçevede şekillendirmek ve bu vesileyle âhirette mükâfatlara erişebilmektir. Akıllı insanın kendi âhiretini kurtarmaya yönelik çalışmasının gerekliliği ve kısa sürede Kur'an'ın tamamının okunmasının pek mümkün olmadığı birlikte düşünüldüğünde Müslümanların Hz. Peygamber'in okunmasını tavsiye ettiği sûre ve âyetlerle kendi akıbetlerine çok değerli katkılar sağlayacakları izahtan vareste bir hâl almaktadır.

Kaynakça

Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed Abdulhamîd b. Humeyd b. Nasr. *el-Muntehab min müsnedi Abd b. Humeyd*. nşr. Ebû Abdullâh Ahmed b. İbrâhîm. 3 Cilt. el-Mansûre: Dâru İbn Abbâs 1430/2009.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. nşr. Heyet. 12 Cilt. b.y.: Cem'iyetü'l-Meknez, 1431/2010.

Ali el-Kârî, Ebü'l-Hasen Nürüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Herevî. *Mirkâtü'l-mefâtih şerhu mişkâtü'l-mesâbih*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1422/2002.

Âlûsî, Mahmûd b. Abdullâh el-Huseynî. *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîr el-Kur'ânî'l-azîm ve's-seb'u'l-mesânî*. nşr. Alî 'Abdubârî Atiyye. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415.

Aydemir, Abdullah. "Fezâilü'l-Kur'ân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/532-534. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Hüsrevcirdî. *Şu'abu'l-İmân*. nşr. Abdülalî Abdülhamîd. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Ruşd, 1423/2003.

Bezzâvî, Ebû Sa'îd Abdullâh b. Ömer eş-Şîrâzî. *Envâru't-tenzil ve esrâru't-te'vil*. nşr. Muhammed Abdurrahman el-Mar'aşlî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1418.

Bezzâvî, Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer eş-Şîrâzî. *Tuhfetü'l-ebâr şerhu Mesâbihî's-sünne*. nşr. Nüreddîn Tâlib. 3 Cilt. Kuveyt: y.y., 1433/2012.

Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr el-Atekî. *el-Bahru'z-zehhâr*. nşr. Mahfûzurrahmân Zeynullâh, Adil b. Sa'd, Sabrî Abdülhâlik eş-Şâfi'î. 18 Cilt. Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1988/2009.

Bikâ'î, Ebü'l-Hasen İbrâhîm b. Ömer. *Mesâ'idü'n-nazar li'l-işrâfi alâ mekâsidi's-süver*. 3 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, Riyad 1408/1987.

Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâ'il el-Cûfi. *el-Câmi'u'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar*. nşr. Muhammed Fuâd 'Abdülbâkî. 19 Cilt. Riyad: Dâru's-Selâm, 1419.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahman et-Temîmî. *el-Müsned*. nşr. Heyet. 3 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1436/2015.

Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir: haz. Heyet 5 Cilt. Ankara: DİB Yayınları, 2006.

Dihlevî, Abdülhak b. Yüsufüddîn Sadullah el-Buhârî el-Hanefî. *Lem'âtü't-tenkih fi şerhi Mişkâtü'l-mesâbih li'l-Hatîb et-Tebrîzi*. thk. Takiyyüddin en-Nedvî. 10 Cilt. Dîmeşk: Dâru'n-Nevâdir, 1435/2014.

Demirci, Muhsin. *Tefsîr Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: M. Ü. İFAV, 2009.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. nşr. Adil Muhammed - Ammâr Abbâs. 8 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1436/2015.

Ebüssuûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafâ el-İmâdî. *İrşâdu'l-akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-kerîm*. nşr. Heyet. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, ts.

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 9 Cilt. İstanbul: Eser Kitabevi, ts.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *Cevâhîru'l-Kur'ân*. nşr. Muhammed Reşîd Rıza. Beyrut: Dâru İhyâi'l-Ulûm, 1406/1986.

Hâkim, Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdullâh en-Nisâbüri. *el-Müstedrek ale's-sahîhayn*. nşr. Heyet. 8 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2014.

İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdulkhak b. Gâlib b. Abdîrrahman b. Temmâm el-Endelûsî. *el-Muharreru'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. nşr. Abdusselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422.

İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân el-Bustî. *es-Sahîh*. nşr. Şu'ayb el-Arnaût. 18 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1408/1988.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim ed-Dîneverî. *Te'vîlü muhtelifi'l-hadîs*. b.y.: el-Mektebü'l-İslâmî - Müessesetü'l-İşrâk, 1420/1999.

İbn Mâce, Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni. *es-Sünen*. nşr. İsam Mûsâ Hâdî. Cübeyl: Dâru's-Siddîk, 2010.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali. *Keşfü'l-müşkil min hadîsi sahihayn*. thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb. 4 Cilt. Riyâd: Dâru'l-Vatan, ts.

Kasım, Muhammed Hamza. *Menâru'l-kâri şerhu sahihi'l-Buhârî*. nşr. Beşîr Muhammed Uyûn. 5 Cilt. Dimeşk: Dâru'l-Beyân- Tâif: Mektebetü'l-Müeyyed, 1410/1990.

Kastallânî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed. *İrşâdu's-sâri li şerhi sahihi'l-Buhârî*. 10 Cilt. b. y.: el-Matbaatu'l-Kubrâ'l-Emîrîyye, 1323.

Köktaş, Yavuz. *Tüm Yönleriyle Akaid Hadisleri*. İstanbul: M.Ü. İFAV, 2021.

Kurtubî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Aḥmed el-Hazrecî. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. nşr. Hişâm Semîr el-Buhârî. 20 Cilt. Riyâd: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1423/2003.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî. *el-Muvattâ'*. nşr. Muhammed Mustafâ el-A'zamî. 8 Cilt. Abû Dabî: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1425/2004.

Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ. *Tefhîmu'l-Kur'ân*. çev. Heyet. 8 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, ts.

Mübârekfûri, Ebü'l-Hasen Ubeydullah b. Muhammed b. Abdüsselâm er-Rahmânî. *Mir'âtu'l-mefâtiḥ şerhu Mişkâti'l-mesâbih*. 9 Cilt. Varanasi: İdâratü'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve'd-Da'veti ve'l-İftâ, 1404/1984.

Müslim, Ebü'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbüri. *el-Müsnedu's-sahîhu'l-muhtasar bi nakli'l-adl ani'l-adl ilâ Resûlillâh*. nşr. Heyet. 7 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435/2014.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb el-Horâsânî. *es-Sünen'l-kübrâ*. nşr. Heyet. 14 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1433/2012.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb el-Horâsânî. *Fezâilü'l-Kur'ân*. thk. Fârûk Hammâde. Beyrut: Dâru İhyâi'l-Ulûm, 1992.

Nesefî, Ebü'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed. *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*. nşr. Yûsuf Alî Budeyvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelîmî't-Tayyib, 1419/1998.

Râzî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ömer et-Teymî. *Mefâtiḥu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1421/2000.

San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm. *el-Musannef*. nşr. Heyet. 10 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sil, 1435/2015.

Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm. *el-Keşf ve'l-beyân*. nşr. Heyet. 30 Cilt. Cidde: y.y., 1436/2015.

Seyyid Ali İsâ, İbrâhîm Ali. *el-Ehâdis ve'l-âsâru'l-vâride fi fezâili süveri'l-Kur'âni'l-kerîm*. Kahire: y.y., 1421/2001.

Süyûti, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *ed-Dibâc alâ sahihi Müslim b. el-Haccâc*. nşr. Ebû İshâk Huveynî. 6 Cilt. Huber: Dâru ibn Affân li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1416/1996.

Süyûti, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *ed-Dürü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*. 8 Cilt. Beyrut: y.y., ts.

Süyûti, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *el-İtkân fi ulûmi'l-Kur'an*. nşr. Saîd el-Mendûb. 2 Cilt. Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1416/1996.

Süyûti, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *Kütü'l-müğtezî ala câmi'i't-Tirmizî*. nşr. Nâsır b. Muhammed b. Hâmid el-Ğarîbî. 2 Cilt. Mekke: Camiatü Ümmi'l-Kurâ, 1424.

Şirbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed eş-Şâfi'î el-Hatîb. *es-Sirâcü'l-münîr fi'l-i'âneti alâ marifeti ba'di me'âni kelâmi Rabbînâ'l-hakîmi'l-habîr*. 4 Cilt. Kahire: Matbaatu Bûlâk, 1285.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Suleymân b. Ahmed eş-Şâmî. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. nşr. Hamdî b. Abdulmecîd es-Selefi. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.

Tîbî, Şerefüddin Hüseyin b. Abdullah. *Şerhu't-Tîbî ala Mişkâti'l-mesâbih: el-Kâşif an hakâiki's-sünen*. thk. Abdulhamid Hindâvî. 13 Cilt. Mekke: Mektebetü Nezâr Mustafa el-Bâz, 1417/1997.

Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed b. İsâ. *el-Câmi'u'l-kebîr*. nşr. Şu'ayb el-Arnaût - 'Abdullatîf Harezullâh. Beyrut: er-Risâletu'l-Âlemiyye, 2009.

Vâhidî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed b. Alî en-Nisâbüri. *el-Vasît fi'tefsîri'l-Kur'âni'l-mecîd*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Amr. *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidî't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1407.